

NvvIR-Flits/debat: Zijn stemmachines te vertrouwen?

Verslag door Paul Huygen

31 oktober 2006

Samenvatting

Verslag van NvvIR-Flits/debat, gehouden op 31 oktober 2006 in de Vrije Universiteit (Amsterdam). Sprekers van wijvertrouwenstemcomputersniet.nl (Rop Gonggrijp en Maurice Wessling) en van NRC/Handelsblad (Frank Vermeulen, (Chef Politiek & Bestuur/Politiek Commentator). Voorzitter: Arno Lodder (Computer/Law Institute, Vrije Universiteit Amsterdam).

De dag vóór het debat besloot Minister Nicolai om het stemmen met een bepaald type stemcomputer (de SDU Newvote) te verbieden omdat daarmee het stemgeheim niet gegarandeerd kon worden. De dag na het debat besloot stichting “Wij Vertrouwen Stemcomputers niet” om een voorgenomen kort geding tegen de staat, waarin extra veiligheidsmaatregelen voor elektronisch stemmen zouden worden geëist, niet door te zetten. Het debat werd dus in het heetst van de strijd gehouden.

Rop Gonggrijp begon als eerste spreker met een korte geschiedenis van elektronisch stemmen en de problemen daarmee. In 2000 werd in de VS Bush tot president verkozen in een nek-aan-nek race. In deze verkiezingen werden veel problemen gesignaleerd, ook met stemmachines. In 2003 heeft Ierland stemmachines van het Nederlandse bedrijf Nedap (dat 90% van de stemmachines in Nederland leverde) gekocht, maar in 2004 besloot de regering, na een onderzoek door een adviescommissie, de machines niet te gebruiken omdat ze onbetrouwbaar zijn. Ondanks deze signalen uit het buitenland, dat stemmen met stemcomputers problematisch kon zijn, gebeurde er in Nederland niets. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 zette Amsterdam voor het eerst stemmachines in, en maakten Rop Gonggrijp en zijn compagnon Barry Wels voor het eerst lijfelijk kennis met stemmachines. Omdat zij deze machines er dubieus uit vonden zien, en zij zich bovendien afvroegen hoe je kon controleren of je stem wel juist geregistreerd werd, hebben zij de actiegroep (nu stichting) “Wij vertrouwen stemcomputers niet” opgericht. Deze actiegroep heeft, voornamelijk met WOB verzoeken, zoveel mogelijk informatie over elektronisch stemmen in Nederland verzameld en bovendien twee stemcomputers verworven en technisch onderzocht. De stemcomputers bleken veel zwakke plekken te hebben, waardoor mensen die zich (kortstondig) toegang tot de machines konden verschaffen onmerkbaar de verkiezingsresultaten zouden kunnen vervalsen. Bovendien bleken de stemcomputers elektromagnetische straling uit te zenden waarmee anderen te weten zouden kunnen komen op wie de stemmer gestemd heeft¹. Nadat deze bevindingen op de televisie werden gepresenteerd², aangevuld met een reportage die liet zien dat de vierhonderd stemcomputers van de gemeente Rotterdam onbeschermd in een slecht afgesloten loods opgeslagen waren, begon er publieke belangstelling te ontstaan voor de mogelijke problemen van verkiezingen met stemmachines.

1. de bevindingen staan in een rapport [1] en op een website: <http://www.wijvertrouwenstemcomputersniet.nl/Nedap>

2. Programma “Één vandaag” op 4 oktober 2006

Maurice Wessling ging kort in op de regelgeving met betrekking tot stemmachines. Het gebruik ervan wordt mogelijk gemaakt door de artikelen J32 t/m J34 van de Kieswet. De Regeling Voorwaarden en Goedkeuring Stemmachines beschrijft aan wat voor eisen de stemmachines moeten voldoen. De eisen hebben voornamelijk betrekking op bedieningseigenschappen en technische kwaliteit (bijvoorbeeld welke temperatuur en luchtvochtigheid ze moeten kunnen verdragen), maar niet op beveiliging zoals voor een IT-systeem zou moeten gelden³.

Volgens Maurice is de verantwoordelijkheid voor de stemmachines niet goed geregeld. De Minister van Binnenlandse zaken heeft een particulier bedrijf⁴ belast met de keuring van de stemmachines. Na goedkeuring door dit bedrijf geeft de minister toestemming om ze bij verkiezingen in te zetten. Ambtenaren van het ministerie lijken er van uit te gaan dat de keuringsinstelling er voor zorgt dat de stemmachines goed beveiligd zijn, terwijl de keuringsinstelling zelf het alleen als taak ziet om er voor te zorgen dat goedgekeurde stemmachines aan de door de overheid gestelde eisen voldoen. Ook de fabrikanten lijken er van uit te gaan dat het voldoende is om aan de wettelijke eisen te voldoen. De overheid heeft de zorg voor de kwaliteit van de stemmachines uitbesteed en heeft zelf geen deskundigheid meer. Gemeentes die met het bedrijf SDU in zee gingen hebben het verkiezingsproces zelfs volledig uitbesteed. SDU plaatst voor deze gemeenten de stemmachines, verzorgt de training van de leden van de stembureaus, telt de stemmen op en geeft de uitslag aan het eind van de dag door aan de gemeente.

Frank Vermeulen vond het in beginsel wel goed dat de stichting “Wij vertrouwen stemcomputers niet” de stemcomputers probeerde te controleren en de zwakheden publiceerde, maar vroeg zich af of de stichting daarbij niet te veel wantrouwen tegen de overheid zaaide, en daarmee de stabiliteit van de democratie bedreigde. Als gevolg van het werk van de stichting komen er nu bijvoorbeeld politieagenten in de stembureaus om de gang van zaken te bewaken. In sommige andere landen hebben zulke politieagenten de functie om kiezers te intimideren. Hierop ontstond een discussie over de beperkte mogelijkheid om effectief technische kritiek op de overheid te geven. Pas als het falen op de televisie wordt gedemonstreerd en breed uitgemeten, is de overheid bereid er aandacht aan te besteden. Ook in dit geval. Vóór de televisie-uitzending van 4 oktober 2006 bleef de minister zeggen dat er niets aan de hand was, en dat stemmachines beter zijn dan stembiljetten omdat computers beter kunnen tellen dan mensen. Ook de stemmachineproblemen in de VS en in Ierland hebben de overheid niet aan het denken gezet. Mensen uit het publiek vonden het beter dat nu twijfel aan de stemmachines wordt geuit dan wellicht in andere, voor de democratie meer zorgelijke, tijden [2]. Het ministerie zal nu een commissie formeren waarin ook technische deskundigen zullen zitten, die eerst de urgente problemen zal oplossen en daarna structureel zal formuleren hoe eventueel stemmachines veilig en controleerbaar kunnen worden ingezet.

De discussie die volgde, ging voornamelijk over of en hoe stemmachines kunnen/moeten worden ingezet. De stichting “Wij vertrouwen stemcomputers niet” is niet principieel tegen het gebruik van stemcomputers. De meerderheid van de burgers moet het stemproces kunnen begrijpen en verifiëren, en met de huidige procedure van elektronisch stemmen is dat niet het geval. Wellicht is er een veilige, inzichtelijke, verkiezingsmethode met stemmachines te ontwikkelen. Alle scenario’s die daarvoor tot nu toe bedacht zijn, blijken heel erg ingewikkeld te zijn. Dat roept de vraag op, wat dan eigenlijk het voordeel is boven stemmen met stembiljetten. Veel juristen in

---

3. In de zeventiger jaren werden electromechanische stemmachines gebruikt, en de regeling lijkt op zulke systemen te zijn toegesneden. Stichting “Wij vertrouwen stemcomputers niet” probeert het woord “stemmachine” uit te bannen en te vervangen door “stemcomputer” om te benadrukken dat het een IT-systeem is, waarvoor IT veiligheidsvoorzieningen getroffen moeten worden

4. Brightsight, voorheen TNO-ITSEF

het publiek, en spreker Frank Vermeulen, vonden daarentegen dat het belang van het opgeven van de controlemogelijkheden door de stemmers niet opweegt tegen de voordelen van stemcomputers, te weten 1) ze passen beter in de moderne tijd dan rode potloden; 2) ze tellen nauwkeuriger dan mensen (als ze tenminste goed in elkaar zitten) en 3) ze zorgen voor een snelle verkiezingsuitslag.

Aan het eind van de avond peilde de voorzitter wat de aanwezigen dachten over het doorzetten van het korte geding dat de stichting had voorgenomen. Het leek erop dat de aanwezigen, ook de leden van de stichting, vonden dat de dreiging van het korte geding al genoeg was, en zijn werk gedaan had. De minister is in beweging gekomen. Doorzetten van het korte geding zou alleen schadelijke onrust teweeg kunnen brengen. Rop Gonggrijp stelde dat de ontwikkelingen tijdens verkiezingen in de VS van 7 november 2006 veel invloed zullen hebben op de gebeurtenissen in Nederland en op de aandacht voor de problemen met stemcomputers als de verkiezingen geweest zijn. Inmiddels is er in Amerika al op veel plaatsen nagedacht over het gebruik van stemmachines en daar kan Nederland van profiteren.

Het was een interessante bijeenkomst waarin verschillende inzichten over de toelaatbaarheid van elektronisch stemmen aan bod kwamen. De deelnemers kunnen zich bovendien koesteren in het idee dat ze wellicht invloed hebben gehad op het de dag erna afblazen van het korte geding door “wij vertrouwen stemcomputers niet” en daarmee dus rechtstreeks de gang van zaken van elektronisch stemmen hebben beïnvloed.

Referenties

- [1] R. Gonggrijp, W.-J. Hengeveld, A. Bogk, D. Engling, H. Mehnert, F. Rieger, P. Scheffers, and B. Wels. Nedap/groenendaal es3b voting computer: a security analysis. Technical report, Stichting “Wij vertrouwen stemcomputers niet”, 2006. <http://www.wijvertrouwenstemcomputersniet.nl/other/es3b-en.pdf>.
- [2] P.E.M. Huygen. De stemmachines nemen van de kiezers de controle af. *Nederlands Juristenblad*, (40), 2006. in press.